

Apostlenes Gerninger

Historien om den første kristenhed og Paulus` virksomhed

Kap 1,1-26:

Prolog 1,1-2

Prologen består af tre dele:

- a) Navnet på den, som værket er rettet til, nemlig Theofilus;
- b) En kort angivelse af indholdet af det forudgående skrift, evangeliet;
- c) En henvisning til det der umiddelbart er sket: at Jesus ved Helligånden har givet sin befaling videre til apostlene.

Theofilus er den samme person, som Lukas retter sit evangelium til (Luk 1,3). Han tiltales i evangeliets prolog for højtærede (græsk: *kratiste*). Theofilus har tilhørt det romerske samfunds højere lag, måske ridderstanden. Måske har han været Lukas` beskytter (patronus) og den, der bekostede afskrivning og udbredelsen af evangeliet og apostelhistorien.

- Lukas henvender sig gennem Theofilus til menigheden, til kirken.
- Lukas har i sit evangelium sammenfattet, hvad ”Jesus gjorde og lærte”.
- For disse to elementer udgør evangeliet.
- Jesu virke er afsluttet med himmelfarten.
- Den Ånd, som virkede gennem Jesus, vil fortsætte som den kraft, der skaber mission og kirke.

Ånd/Helligånd

Ånden er den virkende kraft i Israels historie.

Den bibelske skrift er Åndens stemme. Ånden kom til Jesus og gjorde sig gældende i hans ord og handlinger.

Det er Ånden, der udvælger apostlene og i apostlenes handlinger er Ånden den fortsatte virkende kraft

Det er Ånden, der opretholder kirken og dens overlevering.

Løftet om Helligånden og Jesu Himmelfart 1,3-14

- Lukas sammenfatter, hvad der er menighedens forudsætninger, og hvad han vil med sit andet værk.
- I de fyrretyve dage efter påske belærte Jesus apostlene om det rige, der skal komme.
- De skal dernæst udrustes med Helligånden for at kunne være vidner fra Jerusalem og indtil verdens ende.
- Jerusalem er centrum og udgangspunkt. Det er her, at apostlenes skal vente til Ånden udgydes over dem.
- Åndens udgydelse over apostlene stilles overfor Johannesdåben:
 1. Johannesdåben var en ”bodsåd”, hvor vandet symboliserede renselsen fra synd.
 2. Åndsdaaben har ilden som symbol, som udruster med kraft (*dynamis*) til at vidne og gøre undere i de sidste tider (*eskatos*).

Apostel betyder en udsending. I Ny Testamente betyder ”apostel” en særlig person, der har fået den opgave at forkynde evangeliet og grundlægge menigheder. Apostelhvervet karakteriseres med ordet *diakoni*, tjeneste.

Flere steder i evangelierne er antallet fastlagt til tolv. Dvs. der er en identifikation af disciplene med apostlene. Kirken er det nye Israel. Er der ikke tolv apostle, så er kirken heller ikke det nye Israel.

Kap 2,1-47

Åndens komme 2,1-13

- Apostlene er forsamlede på pinsedagen. hebræisk *shavu`ot*, også kaldet ugefesten, fandt sted 50 dage eller 7 uger efter påskefesten – græsk *pentecoste*, høstfest og fest for Loven på Sinaj.
- Åndens komme gør forsamlingen af Kristustroende, kirken, til det nye Gudsfolk.
- Åndens virkning kommer udtryk i kirkens forkyndelse - som et sprogunder.
- Åndens virkning sprænger de sproglige grænser. $\implies$ den kristne mission gælder også hedningeverdenen.

Diaspora (græsk) betyder adspredelsen og er betegnelsen for de jøder, som var bosat udenfor Palæstina. Denne udvandring til især hav-nebyer i det østlige Middelhavsområde og mellemøstlige byer har fundet sted i de sidste århundreder før år 0.

Bemærkninger til teksten

V 2-3. Måden Åndsudgydelsen skildres på, skal tydeligt nok minde om begivenheden på Sinaj iflg. 2 Mos 19, 16ff.

V 4 Det græske ord bruges ellers som betegnelse for tungetale, (glossolali) uforståelig og ekstatisk. Tungetale omtales navnlig af Paulus i 1 Kor 12-14.

V 9-11 En liste over de lande og folk, der skal vise, hvor mange sprog, der bliver talt i. Geogra-fisk går listen fra øst mod nordvest og til sydvest

Peters pinsetale 2,14-41

1.	Indledning	2,14b-15
2.	Henvi-sning til GT for at klargøre situationen	2,16-21
3.	Forkyndelse af Jesu død og opstandelse	2,22-24
4.	Henvi-sning til GT (Sl 16,8-11 og Sl 110,1)	2,25-31 og 34-35
5.	Højdepunktet i form af et vidnesbyrd	2,36
6.	Konklusion med opfordring til omvendelse	2,38-39

Peters prædiken følger stort set skemaet for de øvrige missionsprædikener i ApG.

Karakteristisk for Peters prædiken:

- Prædiken afspejler den første menigheds skriftopfattelse – brugen af Joels bog og Salmernes bog
- GT læses ind i troen på Jesus som den lovede messias (Kristus)
- At Jesus er Kristus godtgøres med korsfæstelsen og opstandelsen som sejren over dødens magt.
- Ånden udgår fra den i himlen siddende Kristus ("Guds højre hånd")
- Dåben omtales her som i øvrigt i ApG som en dåb udelukkende til Jesu Kristi navn (8,6 og 10,48), samt hos Paulus (1 Kor 1,13 og 15). I Matt 28, 19 er dåben i den treenige Guds navn.
- Sl. 110, som er en salme, der oprindeligt blev brugt ved den israelitiske konges tronbestigelse, bliver udlagt om Messias

Dåben har, som det ses af ApG, været den handling, hvorved man indtrådte i det nye liv som kristen. Den døbte blev nu medlem af Kristusfællesskabet, som vi ser det i 2,42-47. Hermed fulgte en ny identitet og nye livsnormer, hvor såvel

etniske som sociale og kønslige forskelle var ophævet. Paulus bruger her betegnelsen ”nyskabelse” i 2 Kor 5,17, Gal 6,15) og i Johs tales der om ”genfødsel” (Joh 3,3-8).

Fællesskabet 2,42-47

Apostlenes lære (græsk: *didakē*), som både er en Kristusforkyndelse, men også en formaning om, hvad livet i Kristus betyder.

Fællesskabet (græsk: *koinonia*). Konkret må det drejer det sig om ejendoms-fællesskabet.

Brødets brydelse.. Hermed menes nadvermåltidet, som oprindeligt har været et helt måltid, et fællesmåltid. Ikke sakramental karakter, men mindemåltid.

Bønnerne. Hermed menes de jødiske bønner, som hørte hverdagen til. Særlige kristne bønner i ”Jesu navn”. Bønnen blev i den kristne menighed til en fri samtale mellem mennesker og Gud

Paulus` omvendelse kap 9,1-30

Hele tre gange fortælles der om omvendelsen, nemlig foruden her i kap. 9 så også i kap. 22, 3ff. fra Antoniaborgens trappe og kap. 26,ff. for kong Agrippa.

9,1-6	22, 3-10	26, 9-16
v1 Saulus fnyste stadig af raseri og truede Herrens disciple med mord; han gik til ypperstepræsten v2 og bad ham om breve til synagogerne i Damaskus for at fængsle dem, der hørte til Vejen, og som han kunne finde, både mænd og kvinder, og føre dem til Jerusalem. v3 Men undervejs, netop som han nærmede sig Damaskus, skinnede et lys fra himlen pludselig om ham. v4 Han faldt til jorden og hørte en røst sige: »Saul, Saul, hvorfor forfølger du mig?« v5 Han svarede: »Hvem er du, herre?« Han sagde: »Jeg er Jesus, som du forfølger. v6 Men rejs dig og gå ind i byen, så vil du få at vide, hvad du skal gøre.«.	v 3 Jeg er jøde, født i Tarsus i Kilikien, opvokset her i byen, uddannet grundigt i den fædrene lov ved Gamaliels fødder, brændende af iver for Gud, ligesom I alle er det i dag. v4 Jeg har forfulgt denne Vej med død og drab, både mænd og kvinder fik jeg anholdt og sat i fængsel. v5 Det kan ypperstepræsten og hele ældsterådet bevidne. Fra dem fik jeg breve med til brødrene, og jeg rejste til Damaskus for at fængsle folk også dér og føre dem til Jerusalem, så de kunne få deres straf. v6 Men undervejs, da jeg ved middagstid nærmede mig Damaskus, skinnede et stærkt lys fra himlen pludselig om mig. v7 Jeg faldt til jorden og hørte en røst sige: »Saul, Saul, hvorfor forfølger du mig?« v8 Jeg spurgte: »Hvem er du, Herre?« Han svarede: »Jeg er Jesus fra Nazaret, som du forfølger.« v9 Mine ledsagere så nok lyset, men hørte ikke røsten, der talte til mig. v10 Jeg spurgte: »Hvad skal jeg gøre, Herre?« Og Herren svarede: »Rejs dig og gå til Damaskus; dér vil man sige dig alt, hvad du er bestemt til at gøre.«	v9 Vel har jeg selv været af den mening, at man burde gøre meget for at bekæmpe Jesu, nazarærens, navn, v10 og det gjorde jeg i Jerusalem. Jeg fik fuldmagt fra ypperstepræsterne og lod mange af de hellige sætte i fængsel, og når de skulle henrettes, stemte jeg for det. v11 I alle synagoger har jeg ofte med straf forsøgt at tvinge dem til bespottelse. Så voldsomt rasede jeg imod dem, at jeg forfulgte dem helt til byer i udlandet. v12 Men under de forfølgelser rejste jeg engang til Damaskus med fuldmagt og bemyndigelse fra ypperstepræsterne. v13 Undervejs, konge, så jeg midt om dagen et lys fra himlen stråle om mig og mine ledsagere, et lys med stærkere glans end solens. v14 Vi faldt alle til jorden, og jeg hørte en røst tale til mig på hebraisk: Saul, Saul, hvorfor forfølger du mig? Det bliver hårdt for dig at stampe mod brodden. v15 Jeg spurgte: Hvem er du, Herre? Og Herren svarede: Jeg er Jesus, som du forfølger. v16 Men rejs dig nu op på dine ben! For jeg har vist mig for dig netop for at udvælge dig til tjener og til at vidne både om det, du har set, og om det, jeg vil lade dig se....

Fortællingen om Paulus' omvendelse står som indledning til hans missionsvirksomhed, der helt og holdent dominerer den resterende del af ApG. Paulus står nu som den, der viderefører og fuldender den missionsopgave, som er udtrykt i kap 1,8.

V 1-2 Paulus' initiativ. Synedriets jurisdiktion rakte altså til jøder i diasporaen. De kristne benævnes her som "dem der hørte til Vejen". En fraktion indenfor synagogen?

V 3-7 Paulus' vision. Han ser pludseligt et lys fra himlen. Det er den ophøjede Kristus' lys, som slår Paulus til jorden. Det er den ophøjede Kristus, som her åbenbarer sig for sidste gang!

V 10ff Paulus bliver døbt og dermed hører han til menigheden. I v 17 kommer det til udtryk, at Paulus ligesom apostlene først fik Ånden inden dåben. Paulus begynder nu at prædike i synagogerne.

V 26ff. Paulus' første og korte ophold i Jerusalem. det pointeres nu, at Paulus dels optræder sammen med de tolv, dels går ind i teologiske diskussioner med hellenisterne (dvs. jøder fra de græske byer). Paulus må forlade Jerusalem.

Ekskurs: Fra Jesusbevægelse til menighed

1. Evangelierne skildrer en bevægelse. Der består dels af en indre kerne af personer, som har forladt hus og hjem for at forkynde og med nådegaven til at helbrede – dels en gruppe af fastboende.
2. Kontinuitet: Det nye menighedsliv, der opstår efter pinsedagen, har sit indhold i troen på den nu himmeltronende Kristus, som er sine menighed nær. Men samtidig giver beretninger om Jesu liv og forkyndelse indhold til menighedslivet.
3. Kontrast: Jesu opstandelse er overgangen til de sidste tider og Gudsrigets komme med Jesu egen genkomst. Jesu opstandelse indleder missionens tid.
4. Inderkredsen af disciple, som havde fulgt Jesus, "de tolv", bliver efter påske til omvandrende Kristusforkyndere og helbredere. Deres område har først og fremmest været Palæstina, mens man har været tilbageholdende eller skeptiske i forhold til mission blandt ikke jøder.
5. urmenigheden også har fået tilslutning fra tilrejsende jøder fra diasporaen. Menigheden har da bestået af følgende jøde kristne grupperinger:
 - a) *Aramæisktalende* fra Palæstina, også kaldet "hebræerne", lovtro og tro mod tempelinstitutionen. "De tolv" har hørt til denne gruppe.
 - b) *Græsktalende* fra diasporaen, også kaldet "hellenisterne". Lovkritiske og kritiske overfor templet. Stefanus hører til denne gruppe

Apostelmødet kap 15,1-34

Apostelmødet står i ApG som den centrale begivenhed i den tidlige menigheds historie. Ved dette møde blev det afgjort, hvilke betingelser man måtte stille til de hedningekristnes optagelse i menigheden.

Apostelmødet skildres også af Paulus i Gal 2,1-10. Der er afvigelser!

V 1-5 Anledningen til apostelmødet

Udgangspunktet er Antiokia, hvor Paulus og Barnabas opholder sig. Hertil kommer "nogle folk ned fra Judæa". Det drejer sig om de hedningekristne, altså Gudfrygtige hedninge, som har omvendt sig og er blevet døbt. Udsendingen fra Jerusalem kræver nu af de hedningekristne, at de lade sig omskære "efter Moses' skik" – eller kan de ikke frelses.

V 6-21. Forhandlingerne på apostelmødet

Peter: Hedningene skal stilles lige med jøder og ikke pålægges yderligere krav – støttes af Paulus.

Jakob (leder af menigheden i Jerusalem): De hedningekristne skal pålægges afholdelse fra afgudsofferkød – utugt, dvs ægteskab med nærbeslægtede, skal spise kød, slagtet efter jødiske slagtere regler.

22-34: Aposteldekretet

”For Helligånden og vi har besluttet ikke at lægge nogen anden byrde på jer end dette nødvendige, at I skal holde jer fra kød, der ofres til afguder, og fra blod og fra kød af kvalte dyr og fra utugt. Ved at holde jer fri af det handler I ret. Lev vel!”

Resultatet af apostelmødet:

- De farisæiske jødekrystnes krav om omskærelse afvises.
- Til gengæld pålægges der minimumskrav, mest af ceremoniel art for måltidsfælleskabet mellem jøde- og hedningekristne.

Forholdet til Paulus` beskrivelse af mødet i Gal 2,1-10

- Et møde som handlede om regler for bordfællesskabet har Paulus så ikke deltaget i, og dets resultat ville Paulus næppe kunne godtage.
- Paulus opfatter det sådan, at missionen blandt hedningekristne pålægges ham.
”Mig pålagde de ansete intet nyt. Tværtimod, da de så, at Gud har betroet mig evangeliet for de uomskårne, ligesom Peter for de omskårne.” (Gal 2,6-7)

Paulus i Efesos kap 19,1-20

V 1-7 Beretningen om Paulus` ophold i Efesos indledes med hans møde med nogle disciple af Johannes (Døberen)

- Disse disciple opfatter sig som kristne, men de mangler noget, nemlig Helligånden.
- De er døbt ”med Johannes` dåb”.
- Paulus belærer dem dernæst om, at Johannes` dåb er en omvendelsesdåb,
- De bliver nu døbt ”i herren Jesu navn”.
- Dernæst lægger Paulus hænderne på dem og de modtager Helligånden, hvilket giver sig udtryk i de ekstatiske fænomener som tungetale og profeti.

V 8-12 Paulus prædiker i synagogen. Teksten nævner tre måneder.

- Som tidligere kommer det til et brud med jøderne, det taler nedsættende om ”Vejen”.
- Paulus bryder nu helt med synagogen og opretter sin egen menighed i en skole (græsk= *skholé*), som til-hørte Tyrannos.

V 13-16 En højst besynderlig underfortælling følger nu.

- Jødiske eksorcister bruger Jesu navn, som de havde hørt Paulus gøre det.
- Dæmonuddrivelserne munder ud i en hævn fra de syge og a

V 21 -22 Fortællingen om de uheldige magikere munder ud i en kort omtale af Paulus` rejseplaner.

- Han vil igen (ledet af Ånden) besøge menighederne i Makedonien og Akaja, og derpå tilbage til Jerusalem.
- Endelig ønsker han at komme til imperiets hovedstad Rom.

Opholdet i Efesos slutter med beretningen om uroligheder

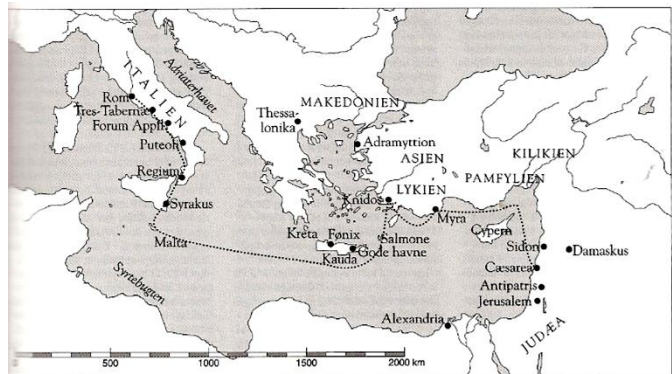
Urolighederne opstår af en sammenblanding af religiøse og erhvervsmæssige grunde. Ophavsmanden er en sølvsmed Demetrius. Paulus` forkyndelse opfattes af ham som en trussel mod den meget

indbringende forretning, som det er at fremstille miniatureudgaver i sølv af Artemistemplet, byens hovedattraktion.

Samme uroligheder beskrives af Paulus i 2 Kor 1,8ff. Paulus har været i overhængende livsfare!

Paulus i Rom kap 28,11-31:

- Forud er gået beretningerne om processen mod Paulus i Jerusalem og de to års fængsling.
- Paulus kræver sin sag behandlet i Rom. Han er romersk statsborger!
- Via en farefuld sejlads med forlis når Paulus frem til Italien.
- Via Syrakus på Siciliens østkyst og Regium ved Messinastrædet når man frem til Puteoli, hvor der er en kristen menighed.
- Fra Puteoli har han fulgt den berømte hærvej, Via Appia ind til Rom. Rygtet om Paulus ankomst er åbenbart løbet i forvejen, idet kristne fra Rom er gået Paulus i møde og venter på ham på to navngivne lokaliteter syd for byen. I en notits angives det, at Paulus får et mildt fangenskab.

- ApG slutter med beretningen om Paulus' forhandlinger med jøderne i Rom og hans forkyn-delse.
- Underligt nok henvender Paulus sig ikke straks til den Kristne menighed. Og vi hører ikke om, hans appel til den kejserlige domstol.
- I stedet sammenkalder han den jødiske synagoges ledere
- I en tale forsvare Paulus sig for jøderne. Han er uskyldig i de anklager, som jøderne i Jerusalem har rettet imod ham. Ja, det er jøderne og ikke romerne, der er skyld i hans fangenskab.
- I en ny tale giver Paulus så en kort og afsluttende sammenfatning af det kristne budskab, der deler forsamlingen.
- Paulus opholdt sig i fangenskab i to år i Rom, og fortsatte med at "forkynde evangeliet om Guds rige og lærte dem om Herren Jesus Kristus".
- Fik Paulus virkelig sin sag behandlet hos kejseren og blev frikendt – eller blev han dødsdømt?
- Eller foretog Paulus en fjerde missionsrejse, der bl. førte ham til Kreta og Efesos?
- Det historisk mest sandsynlige er, at Paulus forbliver i Rom, at hans skæbne der fortæller sig, samt at han sandsynligvis er henrettet under kejser Nero i 64.